
Олександра СВЙОНТИК
(Дрогобич, Україна)

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА СИСТЕМОЮ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Сучасна освіта розв'язує проблеми гармонійного розвитку особистості, де педагогічний вплив вихователів та батьків стають основою у створенні розвивального середовища дитині дошкільного віку. Актуальною є проблема модернізації освітньої теорії та практики в умовах розвитку суспільства на засадах гуманізму і демократизму. В умовах реформування освітнього процесу важливими є напрацювання вчених та апробація теорій педагогами-практиками у галузі використання кращого досвіду вітчизняних і зарубіжних дослідників з проблеми створення сприятливих умов для індивідуального розвитку дитини, починаючи з дошкільного віку.

Відзначаємо увагу педагогічної спільноти до новації у системі застосування спеціального дидактичного матеріалу, методики створення умов для саморозвитку дошкільника за технологією відомої італійської педагогині М. Монтессорі. У реалізації її авторської системи важливе місце займає популяризація знань про філософські засади цієї технології у підготовці педагогічних кадрів до роботи з дітьми, яка побудована на засадах гуманізму, з активізацією природних способів дитячого пізнання світу. Сенсорне виховання дитини як передумова розумового розвитку займають важливе місце у педагогіці М. Монтессорі.

Проблема організації освітнього простору в сучасних ЗДО має місце у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних педагогів, а увага до створення сенсорної зони зумовлена особливостями-

ми фізіологічного, мисленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» орієнтує усіх учасників освітнього процесу (керівників, педагогів, психологів, батьків вихованців, методистів, громадськість) на оновлення розвивального середовища відповідно до основних ліній розвитку дитини. Однією з таких є «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» [1]. Створення дидактичних умов для розвитку розумових здібностей, індивідуальний підхід та умови самостійної пізнавальної діяльності зумовлюють виховні ситуації для формування дитячих знань, розвитку умінь.

До основ формування теорії сенсорного розвитку дитини зверталися: Ф. Фребель, М. Монтесорі, Е. Кей, Е. Сеген, Дж. Дьюї, Ж. Піаже, Р. Штайнер, К. Юнг, С. Русова, Т. Поніманська, О. Савченко, Н. Прибильська та ін. Технологія М. Монтесорі як система організації розвивального середовища для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку апробована кращими педагогами і дістала визнання як одна з найпродуктивніших у створенні умов для саморозвитку особистості.

Психолог К. Юнг визначає термін «сенсорики» як «функцію мислення, як відчуття, через які людина отримує інформацію про світ, конкретні об'єкти, їх властивості, що сприймаються за допомогою моторно-рухової діяльності, демонструються та описуються словесно» [3, с. 17]. Розвиток дитини має психологічні особливості перебігу і вимагає від педагогів знань з вікової психології, адже методика організації розвивальної діяльності включає готовність до сприймання, концентрації уваги, пам'яті, способів предметного та абстрактного мислення. Отже, сенсорика – це спосіб дитячого мислення у сприйманні інформації про світ за допомогою п'яти відчуттів (нюх, слух, смак, зір, дотик) у формуванні розумової діяльності.

Органи відчуття як біологічно функціональні є засобами для сприймання, але для того, щоб їх функціональний розвиток набув сенсу для людини, повинні відбутися реакції значимих дорослих, які є досвідченими, стають педагогами. Послідовний сенсорний розвиток дитини дошкільного віку проходить певні

етапи: спостереження, сприймання, дослідження, аналіз, синтез, запам'ятовування, порівняння, виокремлення.

Повноцінний розвиток мислення відбувається у різноспрямованій взаємодії усіх способів, методів і під впливом чинників, одним з яких виступає розвивальне середовище, де дитина здобуває досвід про властивості предметів, їх функціональність, способи використання. Діти з раннього віку мають потребу досліджувати, пізнавати, зіставляти всі доступні предмети, орієнтуючись на сенсорні еталони, які є об'єктивними у знаннях дорослих. Сенсорне сприймання – основне джерело самостійного досвіду дитини, а педагог надає змісту, називає, словесно окреслює відчуття.

Організація спеціального розвивального середовища передбачає наповнення дидактичним матеріалом простору, де перебуває дитина, створення умов для самостійного дослідження. У методичній підготовці педагога важливою є чітка мова, без зайвих доповнень, пояснень. М. Монтесорі застерігала вихователя від багатомовності: «Рахуй слова!», що підкреслює необхідність лаконічності і точності мовлення, особливо з дітьми раннього віку. Педагогу доцільно проводити дидактичні вправи у сенсорному розвитку для подальшого засвоєння знань як системи мислення за допомогою повторюваності та мимовільного запам'ятовування.

Спеціальні набори сенсорних предметів (нюхові мішечки, слухові дзвіночки, геометричний комод, об'ємні фігури одного кольору, тактильні набори для баричного розвитку, попарні набори поршнів тощо) створені М. Монтесорі шляхом практичної діяльності з дітьми та на основі медичних знань про способи розвитку мислення на основі сенсорики. Структура, форма, функціональність дидактичного матеріалу, ініціатива дитини як ознака готовності до дослідження, презентація матеріалу дорослим («номенклатурний урок»), доступність і можливість самостійної діяльності створюють умови для розвитку мислення малюка у власному темпі.

Сенсорна зона має предмети для дидактичних вправ, які пов'язані із визначенням кольору, форми, величини, якості

тощо. Ігри-вправи у педагогічному використанні тренують у дітей відчуття через дотик та візуальне сприймання предметів. Їхня конструкція має самонавчальну функцію (автодидактичну). Під час презентації дидактичного матеріалу дитина спостерігає, думає, обирає, досліджує, самостійно використовує, наслідуючи дії педагога чи старшого товариша, працює з матеріалом у власному темпі, обстежуючи, моделюючи. Педагог дошкільників заохочує до самостійності, робота переважно індивідуальна, щоб не виникало конкуренції між дітьми. Знання та вміння у дітей виробляються у власному темпі, задовольняється пізнавальний та дослідницький інтерес, доповнюється емоційним задоволенням у повторюваності успішних дій (відчуття – радість пізнання – досвід – знання).

Свідомість дитини формується у процесі пізнання нею об'єктивної дійсності, пізнання як предметного світу (речей та їх властивостей), так і світу людських взаємин. «Індивідуальність дитини, зумовлена її природними особливостями як різноманітними комбінаціями людських генів, деякими анатомо-фізіологічними особливостями організму, головного мозку, органів чуття, а також типологічними властивостями нервової системи» [3, с. 19]. Уважаємо одним із найважливіших завдань на тлі сучасних кризових викликів – здійснювати організацію освітнього процесу з дітьми дошкільного віку за допомогою активного залучення сенсорики, яка дає змогу як самостійно у власному темпі здобувати нові знання, так і урівноважити життєві переживання та стреси, створюючи емоційно позитивні умови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / наук. кер. та заг. ред. О.Л. Кононко. 5-те вид., виправл. Київ : Світоч, 2021. 456 с.
2. Башкірова О. Як виростити вундеркінда? Київ : Буква і Цифра, 2018. 60 с.
3. Гавриш Н. Розумне виховання сучасних дошкільнят : методичний посібник / за ред. Н. Гавриш, О. Брежнева, І. Кіндрат, О. Рейнпольська, Київ : «Слово», 2015. 176 с.

4. Дудник Н. (2017) Педагогічні ідеї Марії Монтессорі». *Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка»*. 2017. Вип. 5/37. С. 29-38.

5. Сторонська О. (2013) Педагогічна спадщина М. Монтессорі у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01. ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич, 20 с.

6. Чепіль М., Дудник Н. Педагогіка Марії Монтессорі : навч-метод. посіб. Київ : «Слово», 2017. 314 с.

7. Якименко С.І. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз: монографія. Київ : Видавничий дім Слово, 2015. 296 с.